١٣٩٠ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ١٠ ԱԼԱԹՈՒՐՔԱ

ԵՒՐՄԻ ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԷ ՆՈՒՄԷՐՈ 1138 ՄԱՐՏ 31 ՃՈՒՄԱԼ ԷՐԹԷՍԻ 1873

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ 12 ԱՊՐԻԼ 1873

ԱԷՃՄՈՒՍԱՅԸ

ՀԱՅԱՏԻՍ

Ի՛նչ պու՛ Մէճմուայը Հավատիս , բաղարի, Եօրթու վէ ճու�կիւնլէրինտէն մատա պու գրթատա եէվմիյէ նէյր օլունճաղ տըր ։ Սէնէլիկի բէյլին օլարաղ 200, Ալթը այլըղը 110, Իւչ այլըղը 60 ղրշ. վէ թանէսի 1 ղրշ ։ Տաշրալար իչին պէհէր նումէրօսունա քօսթա իւճրէթի ալընճաղը խասսէթէն պէյան օլունուր ։

Իլանաթըն պէհէր օրրատը պիր տէֆա-ըրդ 3, իքի տէֆա իչին 2, իւչ տէֆա իչին 1½ ղուրուշ , իւչ տէֆատան զիյատէ օ-լան , վէ ղայէթ ուզուն իլանաթ իչին այ-ըրճա քաղարըրդ օլունուր ։

Տաշրալարտան կէլէն մէքթուպ վէ իլանա-թըն քօսթա մէսարիֆլէրի, կէօնտէրէնլէրին իւզէրինէ օլատուղու պէյան օլունուր ։

ՈՒՄՈՒՐՈՒ ԲՕԼԻԹԻԳԻՅԷ, ՊԷԼԷՏԻՅԷ, ՎԷ ԻԼՄԻՅԷ

ՎԷ ՄԷՎԱՏԸ ԵՎ ՓՈՒԱՅԸ ՍԱՅՆԻՐԷՅԷ ՄԻՆԹԱԼԻԳ ՂԱԶԷԹԱ

ԱՍԻԹԱՆԷ 31 ՄԱՐՏ

Ընթաքեա սէրվիսկոպոսու , վէ Անտոնեան թարիգաթը Աբրահայրը ֆաղիլէթլիւ Սուքիաս գերապայծառ. Աւագ ուրբաթ քարոզունու Էրմէնիճէ վերէճէքտիր ։

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՊԻՆ ԱՌ ՀԱՅՍ ՈՒՂՂԱԾ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Մէճմուանրն 1137 ինճի նումէրօսունտան պագրյէ վէ խիթամ.

Ի.

Մեր խոստման համեմատ՝ գանք խօսելու կայսերական հրամանագրոյն վրայ , որ 1857ին տրուեցաւ Գեր. Հասունին իբր հոգեւոր գլուխ հասարակութեան ։

Երբ 1857 ին այս շնորհքը կը տրուէր Գեր. Հասունին , ամենեին կաթոլիկաց կրօնական ազատութիւնը պակասութիւն մը չէր կրեր ։ Այս բանիս ստոյգ ապացոյց են 1830 ին Ֆէրմանը , 1856 ին կայսերական հրամանագիրը և կաթոլիկ հասարակութեան գլխոց յաջորդութիւնը ։

Սակայն Հռոմայ արքունիքը այսպիսի ազատութեան վրայ գոհ չէր կրնար ըլլալ , ըստ որում՝ իւր յատակագծէն դուրս էր այն , ուստի կոստանդնուպօլսոյ նախագահական աթոռը կանգնեց , անկախ բոլորովին Կիլիկիոյ աթոռէն ։ Բայց այսպիսի նորահնար աթոռոյն համար չը կրցաւ տէրութենական հաստատութիւն մը ընդունել և հետեւաբար կերպական արդիւնք մը չունեցաւ այս աթոռը՝ հասարակութեանց վարչական սահմանադրութիւնները ջնջելու համար ։

Դարձեալ Հռոմայ արքունիքը 1853 օգոստոս 20 ին քահանայապետական թուղթը յղեց , բայց հասարակութիւնը անոր տրամադրութեանցը ընդդիմացաւ , և եթէ արդիւնք մը ալ ունեցան , այն ալ միշտ առ ժամանակեայ սեպուեցան և մասնական առիթներու մէջ գործադրուեցան , ըստ որում երբեմն հասարակութեան գլուխը շնորհք մը ընելով՝ ուզեց հաստատութիւն տալ քանի մը գործերու՝ որոնք ոչ իրեն և ոչ ալ հասարակութեան ձեռօքը եղած էին , միշտ իրեն պատասխանատուութեանը ենթարկելով զանոնք , և իբր հասարակութեան և կամ անոր օրինաւոր գլխոյն գործեր ներկայացնելով զանոնք Բ. Դրան ։

Կարծեմ աղէկ կը յիշէ Հռոմայ արքունիքը , որ իրեն ընտրած և գիշերուան խաւարին մէջ ձեռնադրուած եպիսկոպոսները դրեթէ տարի մը ամբողջ մնային իրենց համար որոշեալ թեմերէն ։ Իսկ վերջէն ձեռնադրուած չորս կամ հինգ եպիսկոպոսները այն ատեն միայն հաստատութիւն ընդունեցան տէրութենէն , երբոր Բ. Դրան ներկայացուցեցան հասարակութեան գլխէն , իբր թէ ժողովուրդը ընտրած ըլլայ զանոնք ։

Այսպէս ահա Հռոմայ արքունեաց յատակագիծը լիուլի գործադրութիւն մը չը կրցաւ ունենալ ։ Այն ատեն ջանաց որ Գաղղիոյ ազդեցութեամբ , որ Արեւելեան պատերազմէն յետոյ յոյժ զօրաւոր էր , կարենայ բոլորովին անկախ ընել այս նախագահական աթոռոյն գլուխը , ճանչցնել տալով զայն իբր հոգեւոր գլուխ Պօլսոյ հասարակութեան ։ Ուստի Գաղղիոյ դեսպանները , վատիկանու և Թիւյլըրիի հրահանգներուն համեմատ , սկսան այս բանիս համար Բ. Դրան առջեւ միջնորդ ըլլալ ։ Օսմանեան կառավարութիւնն ալ իւր հաշտական քաղաքականութեան հետեւելով՝ անոնց խնդրուածոցը նպաստամատոյց եղաւ արտաքին եղանակաւ , չը կատարելով բոլորովին անոնց կամքը ։ Ֆէրման մը տուաւ Գեր. Հասունին . բայց այսու հանդերձ ուզեց , որ ոչ միայն տէրութեան վարչական սահմանադրութիւնները ամբողջ և անթերի պահուին , հանդերձ տրամադրութեամբք 1830 ին Ֆէրմանին և 1856 ին հրամանագրոյն , այլ և յայտնապէս հրամայեց որ քաղաքական և ներքին գործերը հասարակութեան աշխարհական գլխոյն վերաբերին և խառն արտաքին գործերն ալ դարձեալ նոյն գլխոյն միջամտութեամբը գործադրուին ։ Իսկ հոգեւոր գլխոյն զուտ հոգեւորական գործերը թողուց . ինչպէս օրինակի համար , հաւատոյ վարդապետութեան և բարոյից վերաբերեալ նիւթերը , նեղողութիւնները և օրհնութիւնները ։

Իրաւամբ Օսմանեան կառավարութիւնը միայն հոգեւորական իշխանութիւն մը շնորհեց հոգեւոր գլխոյն առանց գործադրութեան , ինչպէս նաև իրաւամբ յանձնեց աշխարհական գլխոյն պաշտօնատեարց ընտրութեան և ընչից մատակարարութեան գործերը ։

Զարմանալի բան մին է որ այս նախագահական աթոռը վերցուած ըլլալով նոյն իսկ Պապէն , դարձեալ Շրջաբերականը այս անգոյ դրութեան կը դիմէ ։ Ասոնք են ահաւասիկ Շրջաբերականին չէնքին հիմերը ։ Ափսոս որ յոյժ խարխուլ են ։

ԻԱ.

Եթէ կամենանք մասնական քննադատութիւն մը եւս ընել այս խնդրոյս վրայ , կարող ենք ապաքէն ճոխացնել մեր յօդուածները սոյն խնդրոյն պարագաներուն վրայօք հարկաւոր դիտողութիւններ ընելով ։

Շրջաբերականը կըսէ թէ " եպիսկոպոսը եկեղեցւոյն մէջ կը պարփակի , ինչպէս եկեղեցին ալ եպիսկոպոսին մէջ" և թէ "եկեղեցին ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ժողովուրդը՝ միացեալ իւր քահանային հետ և հօտը կապեալ իւր հովուին հետ" ։

Այսպիսի խոստովանութիւն մը միջանկեալ եղանակաւ մտածուելու՝ շատ օգտակար կրնայ ըլլալ գրութեան մը որն որ եկեղեցի ըսելով Պապութիւնը կիմանայ ։ Բայց որովհետև շրջաբերականը այս սկզբունքները դնելով՝ յօդուտ իւր հետեւութիւն մը կը հանէ ըսելով "ով որ իւր եպիսկոպոսին հետ մի չէ , և ոչ ալ եկեղեցւոյ հետ մի է" մենք ալ կստիպուինք սոյն ատեն նոյն սկզբանց միւս հետեւութիւնն ալ դնելու , զոր ինքը զանց կրնէ , այսինքն—ով որ ժողովրդեան հետ մի չէ , և ոչ ալ եկեղեցւոյ հետ մի է— ։ Այս բերած հետեւութիւններս կը հաստատուի եկեղեցական կանոններէն , որոնք իրաւունք կուտան ժողովրդեան բաժնուելու իւր եպիսկոպոսէն , երբոր բարեպաշտութեան մէջ պակասաւոր է եպիսկոպոսը , (ի բարեպաշտութեանն թերի գտանիցի) . կը հաստատուի դարձեալ բերած հետեւութիւններս պատմական ստուգութեամբք , որոնք կը ցուցուցնեն մեզի որ բուական եպիսկոպոսներ աթոռազուրկ եղան հաւատացեալներէն ։

Զենք ուզեր երկայն պատճառաբանութիւն մը ընել Գեր. Հասունին անկմանը վրայ , որն որ քանի մը տարի գրաւեց աթոռը խորամանկութեամբ և խոստմունքներով . Նոյն իսկ Հայոց եպիսկոպոսները 1871 փետրուար 14ին գրած պաշտօնական յայտարարութիւններուն մէջ թէ՛ իպատմութենէ և թէ՛ ի կանոնաց կը հաստատեն թէ Գեր. Հասունեանը ապօրինաւորապէս ժառանգեց Պատրիարքական աթոռը ։ Իրենց պատճառաբանութիւնը անթերի կը կենայ , որովհետև Շրջաբերականը չը ցրեր անոնց բերած պատճառները ։ մենք ալ Շրջաբերականին այս զանցառութեան վրայ աւելորդ կը սեպենք խօսելու՝ , որպէս զի չ'ստիպուինք կրկնելու ինչ որ նոյն եպիսկոպոսները մանրամասն և բացայայտ եղանակաւ խօսեցան ։

ԻԲ.

Անօգուտ կը համարիմք դարձեալ խօսելու Գեր. Հասունին աքսորին վերայ . եթէ Բ. Դուռը իւր չափաւորական և հաշտական քաղաքականութեամբը հանդերձ այս որոշողութիւնը ըրաւ , յայտ է թէ բռնադատեցաւ ընելու ։ Ուստի աւելորդ է Շրջաբերականին ըսելը թէ , Օսմանեան կառավարութիւնը խաբուեցաւ և գրգռուեցաւ բանադրեալ Հայերէն ։

Այս բանադրեալ Հայերը , Պապին խօսքին համեմատ , "անամօթ մարդկան խումբ մը" են , ուստի Շրջաբերականին ըսելը թէ Օսմանեան կառավարութիւնը այսպիսի մարդիկներէն խաբուեցաւ և գրգռուեցաւ՝ աւելի անարգանք մը կընէ Բ. Դրան քան թէ իրեն այս խօսքը , որ Բ. Դուռը անիրաւութիւն կը գործէ և դաշնադրութիւնները կը բռնաբարէ ։

Բ. Դուռը յայտ յանդիման գործեց , Սէրվէր փաշային յայտագիրը ամենուն ձեռքը կը դնուի . և ոչ ոք տակաւին Բ. Դրան գործելուն եղանակը պախարակեց ։ Նոյն իսկ այն տերութիւնները , որոնք վատիկանու հրամանները կը յարգէին , Օսմանեան կառավարութեան ըրած այս որոշողութենէն ետքը , հեռու կեցան միջամուխ ըլլալու այնպիսի գործոյն մէջ , որ բոլոր աշխարհքիս ծանօթ է արդ ։

ԻԳ.

Պզտիկ դիտողութիւն մը ևս ընենք Շրջաբերականին հեղինակին հոգւոյն վրայ , խօսքերնուս վերջտալէն առաջ ։

Շրջաբերականը Արևելեան կայսերաց անկման պատճառը մի միայն Արեւելեան եկեղեցւոյն Արևմտեանէն բաժնուիլը կը համարի . կը հաստատէ թէ Աստուած կործանեց զանոնք "վրէժ խնդրելով Յունաց կայսերութենէն եկեղեցւոյ միութենէն անջատելնուն համար" ։ Սակայն զուարճալին հոս է՝ որ Յունաց եկեղեցւոյն բաժանումը 879ին եղաւ , իսկ Արևելեան կայսերութեան կործանումը 1453 ին , որ ըսել է 574 տարի վերջը ։ Այս վրէժխնդրական անմտութիւնը առիթ մը չտա՞ր արդեօք այսպիսի ժամանակի յարաբերութիւն մը գտնալու 1870 յուլիս 18ին և 1870 սեպտեմբեր 20ին մէջ , մինչդեռ 64 օր ժամանակի միջոց կը գտնանք այս երկու ամսաթըւոյն մէջ , ուր ընդհակառակն Յունաց եկեղեցւոյն անջատման և Արևելեան կայսրութեան անկման մէջ 574 տարի միջոց կայ ։

Սակայն մէկդի թողունք այսպէս անծանօթ զէնքերը , զորոնք Աստուածային նախախնամութիւնը միայն կարող է ի գործ ածել ։

ԻԴ

Մեր նպատակը ընդհանուր ակնարկութիւն մը ընել էր Շրջաբերականին գլխաւոր կէտերուն վրայ. ի վերայ այսր ամենայնի նաեւ երկրորդական կէտերուն վրայ ալ խօսեցանք. Սակայն կը խոստովանինք որ չը կրցանք և ոչ ալ կրնայինք Շրջաբերականին ամեն յօդուածոյն վրայ մի առ մի երկարապատում բլլալ.

Ինչ որ մինչեւ հիմայ իբր պատճառք և տեղեկութիւնք յառաջ բերինք, կարող են ընթերցողք անոնց մով տեղեակ բլլալ Հայոց խնդրոյն վրայ և իմանալ սոյնդատին պատճառները, զոր Հայոց հասարակութիւնը և Օսմանեան կառավարութիւնը կը պաշտպանեն Հռոմայ արքունեաց դէմ։

Ստոյգ է որ կղերական տպագրութիւնները պիտի պախարակեն զմեզ ճշմարտութիւնը խօսելնուս համար ընդդէմ պապական Շրջաբերականին, բայց մենք մեր զգածմունքները յայտնեցինք.

Որովհետեւ Պապը իր Շրջաբերականին մէջ փաստաբանի դերը կը կատարէ, ուստի մենք ալ իրաւունք սեպեցինք մեզի անոր երկդիմի իմաստները երեւան հանելու, զորոնք գրատանք անոր յառաջ բերած դէպքերուն և գործածած պատճառներուն մէջ. Նշանակեցինք դարձեալ այն գլխաւոր պակասութիւնները, որոնք մեծ արժէք մը կրնան ունենալ սոյն Շրջաբերականին գրութիւնը ըստ արժանւոյն դատելու համար։

Բացայայտ է որ կղերական տպագրութիւնները, այս խնդրոյն մասնակից եղող անձինքներէն գրգռուած մեզի դէմ յարձակումներ պիտի ընեն, բայց որ և իցէ ստորին վիճաբանութեան գրուածները զմեզ չը պիտի շարժեն. Ի բաց առեալ յարգելի, լուրջ և անկողմնակալ գրութիւնները։

Թերեւս մեր հակառակորդները պախարակեն զմեզ՝ որ մէկ քանի բան զանց ըրինք։ Մեր զանց ըրածը միայն այն կէտերն են, որոնք արդէն իսկ յայտնի էին և կամ նուազ էական։

Մեր յետին խօսքը անոնց ուրեմն կուղղենք՝ որոնք կը կարծեն թէ, այն ատեն միայն ճշմարիտ կաթոլիկ և եկեղեցւոյ պաշտպան կըլլան՝ երբոր դժուարին դրից մէջ կը խոթեն զեկեղեցին, երբոր իրեն բնութեան և սկզբանց հակառակ պատիւներով կը ճոխացնեն զինքը, երբոր կը կարծեն որ Պապերուն իշխանութիւնը աւելի կընդարձակի, թէ որ եկեղեցին իր կանոններուն, աւանդութեան և նոյն իսկ Աւետարանին դէմ մաքառելու ըլլայ։

«Մի՛ հրամայեր մեզի, կը գրեր «կարդալոս թագաւոր Գաղղիոյ առ Ադ«րիանոս Պապն, մի՛ հրամայեր մեզի, «և աւելի ևս մի՛ սպառնար մեզի, «ընդդէմ սուրբ գրոց, աւանդու«թեան և կանոնաց։»

«Աղէկ կը ճանչնաս, և մենք ալ «աղէկ գիտենք որ այս կանոններուն «հակառակ գործ մը ոյժ և զօրութիւն «չունի։ «Պետրոսի արտօնութիւնը», «ինչպէս կը գրէ քու մեծահռչակ և «սուրբ նախորդդ, «այն ատեն միայն «ալ կենայ երբոր արդարութեան հետ «մէկտեղ կընթանայ»։ Ուրեմն սոյն «արտօնութիւնը ոչինչ է, եթէ անար«դար է»։

«Կը խնդրենք ուրեմն՝ քեզմէ յա«նուն փրկչին և սրբոց առաքելոց՝ որ «թէ՛ մեր և թէ՛ մեր եպիսկոպոսաց «վրայ գործածած դրութիւնդ փո«խես, որպէս զի չսահմանես զմեզ ա«նարդանօք ընդունելու քու թուղ«թերդ ու հրամաններդ։»

Ադրիանոս Պապը սիրով մտիկ ըրաւ Գաղղիոյ թագաւորին այս խօսքերը ևն, իւր դրութիւնը փոխեց, ինչպէս կը պատմեն պատմաբանք, և նեղումն խնդրեց թագաւորէն։ Ինչո՞ւ ուրիշ Պապ մ՚ալ Ադրիանոս Պապին օրինակին, Լեւոնին վարդապետութեանը, Զօսիմոսին սկզբանցը և Կելեստինոսին հրահանգացը չը պիտի կարենայ հետեւիլ։

Հ. Մաղաքիա Օրմանեան։

ԽԱՐԻՃԻՑԷ

ՍՊԱՆԻԱ

Մատրիտէ թագ ու նէչը օլունան կաղէթ Օֆիսիէլ զաղէթասը, հիւքիւմէթ թարաֆընտան պիր նամէյի ումումի նէչը էթմիշտիր։ Զինքի հիւքիւմէթ գարլիսթիր էշգիյասընդն գուվվէթինի գըրմաեա չալըշըրընտան, պու նամէյի ումումի վասէթասիյէ տախի ճէմիյի Սպանեալըլարընդն պիլ իթթիֆաղ իշպու նիյէթի խայրխահ էլտէն կէլէն մուավէնէթէրինի պիտիրիզ էթմէլերինի թալէպ էթմիշ տիր։ Եինէ մեզիւբ զաղէթանընդն ըիվայէթինէ նէզարէն, գարլիսթիր էշգիյասը իւշ ատէտ թօփ իլէ, Ռիբբօլ նամ քիւշիւք շէհիրէ տուխուլ էմմիշէր տիր։ Ֆրանսզ հիւքիւմէթի թարաֆընտան իթթիֆաղ օլունան թէտապիրատէն տօլայը, էտէվամը հարպիյէնին Բիրէնէ հուտուտունտան Ըսպանիայա նագլի միւշքիլ օլտուղունտան, էտէվամը մեզիւբէ պիղղարուր տէնէզտէն թաշընմայա պաշլանմըշ տըր։ Պունուն պէօյլէ օլմասը իչիւն հայրըճա զարարը տօղանմըշ տըր։ Զիւնքի Սպանիա հիւքիւմէթի մէճպուր օլմուշ տուր պու սըրատա, հէմ մալ գաչրրան սէֆիրնէյէրին թաագիպ էթմէյէ, վէ հէմ Սպանիայա նագլ օլունան էտէվամը հարպիյէտէն պիր ֆայիտէ հասըլ էթմէք իչիւն ճահա ու զայրէմատ պուլունան պիր թագըմ ինկիլիզէրին պու նիյէթլէրինի թէհլիյէ չէգարմայը չալըշաճագ տըր։

Ֆրանսատա թագ ու նէչը օլունմագտա օլան իքի զաղէթալարընդ գարլիսթէր մէնֆաաթընա խանէ տէֆթէրի աչմըշ օլտուգլարը թէլէկրաֆ հավատիսինտէն օլարագ պիլտիրմիշ իտիք, պու տէֆա զաղէթայը մեզիւբիւրիւն պէյանընա նէզարէն, պու կիւնէ գատար թէրաքքում էտէն մէպլաղ օթուզ պէշ միլեօն ֆրանգը թէճավուզ էթմէմիշ տիր։

Յօն Գարլոսուն իսթիֆա էթմէսի հադգընտա Լօնտրատա պիր թէվթուր շույա պուլմուշ իսէտ, չէհրի մեզիւբուն Գարլիսթէր գօմիթէսի պու հավատիսի ըէսմէն եալանա չը-գարմագտա տըրլար, Հաթթա քէնտի պէյան ու իֆատէլէրինէ նէզարէն, Յօն Գարլոս պու եագրն կիւնլերտէ օրտունուն պաշընա կէլէրէք, Սպանիանընդն փայիթախթը օլան Մատրիտ չէհրի իւզերինէ եիւրիւյէճէք իմիշ։

Վաղտա պու պիր ֆօտուլանէ լիսան իսէ տէ, հալպու քի Գարլիսթէր, Գաթալոնեատա Պէրկա չէհրինէ, վէ սայիր չէհիրլերէ տուխուլ իլէ օլտէրէճէ քէսպի գուվվէթ էթմիշլէր տիր քի, Յօն Գարլոսուն ըիյասէթի թահթընտա Մատրիտ չէհրինէ եիւրիւմէլերի իհթիմալտէն ատտ օլունուր։ Իմի էկեր Սպանիա ճիւմհուրիյէթի, պու քէօթիւլիւքլերին էօնիւնիւ ալըպ Գարլիսթէրին թէքէպպիւրիւնիւ զալիպ կէլմէք իսթէր ի-սէ, չիմտիտէն վագըթ ֆէվթ էթմէյէրէք, Սպանիանընդն հէր թարաֆընա, վէ ալէլ խուսուս Մատրիտ չէհրինէ մէթանէթ վէրմէլի տիր։

ՄԻԻԹԷՆԷՎԻՅԷ

1873, մարտ 1 թարիխիյլէ Ատանատան Լա Թիւրքի զաղէթասընա իրսալ օլունան թահրիրաթընդն թէրճիւմէսի տիր։

Էրմէնի Գաթօլիկ քիլիսասը Պապը Ալինին այբրտրը զաթընդն էլինէ թէսլիմ օլունմասընտա, պուրա Էրմէնի Գաթօլիքլէրինին մէսէլէսի սուրէթի հասէնէտէ խիթամբէզիր օլտու։ Պու քիլիսա օն պէշ կիւն գատար գաբալը գալըպ, վալիյի վիլայէթ, Գաթօլիք էհալիսի էքսարխիէթինին հուգուգունուն վիգայէսի իչիւն էլտէն կէլէն զայրէթի ասլա տիրիզ էթմէսի, վէ պու մատտէտէն տօլայը Յէրասատէթէ պաղը թէլէկրաֆլար քէշիտէ էթտի իսէտ, պիր ճէվապ ալամատըզընտան պիզզարուր մէճպուր օլտու եէտինտէ պուլունան վէ Պապը ալի թարաֆընտան ըէսմէն գապուլ վէ թաստիգ պույրուլմուշ օլան պիր ֆէրմանընդն ֆիրիզէն իճրասընտա պուլունմայա։ Հէր քէս Ատանա Գաթօլիկ քիլիսասընընդն Շարգ էրմէնի Գաթօլիքլէրինէ թէսլիմ օլմասընայա, պու տավայա պիր նէթիճէ վերիլէճէք տիր զանն ու գըյասընտա իտի, ֆագաթ ամէնին մէմուրինէ նիսպէթէն, քիլիսանընդն Շարգ էրմէնի Գաթօլիքլէրինէ թէսլիմ օլմասընտան սոնրա մէյտանա եէնի պիր մէսէլէ տահա չըգտը, չէօյլէ քի Հասսունիսթէր, զաթը Շահանէ ֆէրմանընդն ֆիրիզէն մէվգըյի իճրայէ գօնուլաճաղընը էվվելինտէն աղնայըպ, քիլիսայը մէզիբուն տէրուտնինտէ մէվճուտ օլան էշեայը բուհանիյէ վէ էմլաքը սայիրէյի սօյմուշլար վէ ֆրանսզ գօնսօլոսնէ վէքիլի թէրճիմանընդն խանէսինէ նագլ էթմիշտիրլեր։ Վէ քիլիսայէ նէզարէթ էտէն տախի, էմլաքը մէզքիւրէյի քէնտիսինտէն մաթլուպ էտէճէքլէրինի փէշինէն ֆէհմ էթտիյինտէն, կիտիպ գօնսօլոս վէքիլինին խանէսինէ միւրաճաաթ պիրլէ օրայա սրզընմըշ տըր։ Վէ հէր նէ գատար մէրգում, վալի թարաֆընտան ըէսմէն շէրիաթա տավէթ օլունմուշ իսէ տէ, հալպու քի խասթա օլտուզունու պէհանէ էտէրէք կիթմէմիշ տիր։

Շիւպհէսիզ Գաթօլիք էհալիսի, թարաֆընտան վուգու պուլան իշթիքեալար ունուտուլմայընճայա գատար մէրգում թասհիհի միզաճ օլմայըպ, գօնսօլոս վէքիլինին խանէսիրատէն տիւրը չըգմայաճագ տըր։

— Սիւլէյմանկիյ սանճաղը միւթէսարրըֆլըղը Պաղտատա վիլայէթի, տիվանը թէմեիզ ըիյասէթի սապրգիզզէթլու իզզէթ էֆէնտիյէ թէֆվիզ պույրուլմուշ տուր։

— Յէվկէթլու նէճապէթլու Եուսուֆ իզզէտտին էֆէնտի հաղրէթլէրի, զաթը հաղրէթի սէրասքերի իլէ պէրապէր կէչէն ճումատա էրթէսի կիւնիւ, Հայտար բաշա սահրասընտա տէօրթ թապուր սիվասի թօփճու ասքերի թալիմինէ հաղը պուլունմուշլար տըր։ Միւշարիէյ հաղրէթլէրի քէմալը մէհարէթլէ պիզզաթ գօմանտա էթմիշ, վէ կէչէնտէ գապուլ օլունմուշ օլան Բրուսիա ուսուլի իզրէ մանո՛ղրալար իճրա օլունմուշ տուր։

— Սէլանիք ճիհէթինտէ Քէօրիւլիյէ գատար ինչա օլունմուշ օլան չըմէնարֆէր, կէչէն չարշամպա կիւնտէն իթթիպարէն իշլէմէյէ պաշլամըշ տըր։

— Իթթիպարը ումումի պանգասընդն հիսսէտարան մէճլիսի ումումիսի կէչէն բազար էրթէսի կիւնիւ, Մ. Թուպինինին ըիյասէթի թահթընտա իճթիմա էթմիշ, վէ գըրգ սէքիզպին տօղուզ եիւզ սէքսէն հիսսէ սահիպի վէ եախօտ վէքիլէրի հաղը պիլ մէճլիս օլտուգլարը հալտէ, 1872 սէնէսի մուհասէպէսինին բաբօրթօ "գրաաթ օլունմուշ, վէ մէզքիւր բաբօրթա նազարէն, սաֆի թէմէթթիւ իւշ եիւզ օն տօղուզ պին, տէօրթ եիւզ տօղսան լիրա օլուպ, պունտան հիսսէտարանա վերիլէն եիւզտէ ալթը ֆայիզ պէտէլի օլան ալթմըշ ալթը պին լիրատան պաշգա հիսսէ պաշընա իքի լիրա տախի թէմէթթիւ թագսիմ օլունաճաղը աղնաշըմըշ տըր։

— Պապը զապթիյէ խապսխանէսինտէ մահպուս պուլունան իպրէթ մուհարրիրլերինտէն ֆէմալ վէ Նուրի պէյլէր իլէ, Հագգը էֆէնտի, վէ Միհհաթ էֆէնտի իլէ Թէվֆիգ պէյ, չարշամպա կիւնիւ Մըսրը վաբօրունա պինտիրիլէրէք կէօնտէրիմիշ տիր։ Միւտտէթ վէ մահալը նէֆիլերի հագգընտաքի ըիվայէթլէր միւխթէլիֆ տիր։ Հագիգէթի հալ իլէրուտէ հիւքիւքիւմէթի սէնիյէնին իլանընտան աղնաշըրը։

— Զրգան բաղար կիւնիւ, ասհապը բուլթպէտէն զաթըն պիրի, Պէյօղլու թագսիմ սագալարընդն պիր գրրպասընը սույու իլէ թարթարմըշ եիրմի իքի օգգա կէմիշ տիր, սաֆի գրրպա ալթը օգգա օլտուղու հալտէ, օն ալթը օգգա սու եիրմի փարայա սաթըլտըգը թէպէյեիւն խէյօր։

ԻԼԱՆԸ ԲԷՕՄԻ

Ռէրաճ զաղէթասընդն, վէ Ռէրաճ նամընտա չրգ արրլաճագ բիսալէնին իմթիյազը ֆէսխ վէ իլգա գըլընմաղլա պէյանը քէյֆիյէթէ իպթիտար գըլընտը։

— Լէրորատա պուլունան ճաբօն էլչիլերի, նէ Լօնտրա, վէ նէ տէ Բարիս վէ Պէրլինտէ ասլա բօլիթիգա միքեալէմաթընա կիրիշմէյիպ, ֆագրիգալարը կէզմէքտէ, վէ Լէրորա ֆինուն ու սանայի հագգընտա մալիմաթ քէսպ իթմէքտէ օլտուգլարընա նէզարէն, ճաբօն տէվլէթի Լէրորա-լըրը իլէ բօլիթիգաճա իրթիսալթ վէ իթթիհատա նիյէթինտէ օլմայըպ, անճագ Լէրորալրընդն ֆինուն ու սանաաթընը, մէմալիքինէ նագլ իթմէք արզուսունտա պուլունտուղու իշիտիլմիշ տիր։

— Սալը կէճէսի սաաթ եէտի դաբարլարընտա, Հէյպէլի ատատա Համամ սօգաղընտա, համալ իսբիրօնուն միւթէսարրըֆ օլտուղու խանէսինտէն աթէշ զուհուր իթմիշ, վէ տէրհալ մէմուրինի մահալիյէ եէթիշէրէք, օլունան իգտամ վէ զայրէթ սէմէրէսիյէ մէրգուման խանէսինտէն մատտա, եալընըզ տիկէր պիր պապ խանէ միւհթէրէք օլտուղու հալտէ սէօնտիրիլմիշ, վէ հարիգին զուհուրի տախի, մէրգում իսբիրօնուն խանէսինտէ Մէրեէմ անայէ մախսուս գանտիլ բարլայարագ էթրաֆա սիրայէթինտէն օլտուղու թահդըգ իթմիշ տիր։

— Խրտիվի Մըսրը հաղրէթլէրինին թէրճիմանը ութուֆէթլու Աբրահամ պէյին Պէյօղլունտա Աղա ճամիսինտէ վագը խանէսինտէն չարշամպա կիւնիւ ալթէշ զուհուր իտիպ, եալընըզ խանէյի մէզքիւր միւհթէրէք օլտուղու հալտէ ալթէշ պատորրըմըշ, վէ ատվլէթլու նէճապէթլու Եուսուֆ իզզէտտին էֆէնտի հաղրէթլէրիյէ, զապթիյէ միւշիրի տէվլէթլու բաշա

հազրէթլէրի տախի պիղլաթ հարիգ մահալինտէ պուլունարագ, խայլը իգ. տամ պույուրմուշլար տըր։

— Մուգատատէմէի խայր նամ վաքօրու հիւմայունունուն էտէվաթիլէ թօրլարը ինկիլթերրայա սիքարրշ օ. լունմուշ տուր։

— Ագսարայտա գահվէճի Պրու. սալը հաճի Մէհմէտ նամ քիմէնէ, մէրքէպինէ սիւար օլունտուղու հալ. տէ, նիւքսէք գալարրրմ ճատատէսին. տէն կիտէր, էվ թրամվայ արապասը թօրգաբույա կէլիր իքէն, մէրգումէ թէսատիֆ իտէրէք, մէրքէպկլէ պէ. բապէր տիվարա սրգըշարրրպ, սաղ տիզ գաբաղը սրյրրլրպ, եէրէ տիշ. միշ, էվ գալարրրրարագ խանէսինէ իրսալ, էվ մուայենէսի իյֆա գրլրնա. բագ, թահգրգաթրն տէրտէսթի իճրա պուլունմուշ տուր։

— Զարշամպա կիւնիւ թախթա. գալէտէ թամպուրաճը խանրնտա Ա. ճէմլէրին էլլերինտէ պիր թագրմ թիւ. թիւն օլուպ կիզլի սաթրլարը իտա. բէյի ինհիսարիյէ թարաֆրնտան խա. պէր ալնմասիյլէ, թահարրի իչիւն մէմուրլէր կէօնտէրիլտիյինտէ, իրան. լրլար պազը մէրթէպէ մուխալիֆէթլէ սույի հարաքէթ իթմիշ, էվ պունուն իւզերինէ օրատա. քի արապլար տախի իրանլրլարրն հագօրպրզրը աղնայա. բագ, ալէյհլէրինտէ նիւմայիշտէ պու. լունմուշ, էվ մուախխարէն զապթիյէ. լէր կէօնտէրիլմիշ։ Ա.ճէմլէրին բէզիլ թագրմը էտէպսիզլիյի արթրրարագ, անլէրինտէ իւզերինէ հիւճում իտէ. բէք, զապթիյէլէրտէն իքի քիշիյի եա. բալատրգտան պաշգա, մէրքէզէտէ հիւճմ իթմիշլէր։ Պունուն իւզերինէ օրատա պուլունան զապիթ, ասա.քի. բի զապթիյէյէ հիւճմ գօմանտասը վերմէսիյլէ, Ա.ճէմլէր խանա բիւճաթ էվ ֆիրար իտէրէք, խան գաբուսու. նու սէտտ իլէ աշմամշլար արը։ Պու. նուն իւզերինէ զապթա թարաֆրն. տան մախսուս մէմուրլար կէօնտերի. լերէք։ Թաթլրլրզրլա գաբույու աշմա. լարը էվ գապահաթ սահիպլէրինի թէսլիմ իթմէլերի իչիւն խայլը նասի. հաթլար իտիմիշ իսէտէ, գապուլ իթմէյիպ, գաբույու տախի աշմա. տրգլարը ճիհէթլէ, խանրն էթրաֆը. նա ասաքիրի զապթիյէտէն գարաղօլ. լար պրրագրլարագ, իհաթա իտիլի. բէք, քէյֆիյէթ Պապը ալիյէ պիլտի. բիմիշ, մուախխէրէն Ա.ճէմլէրին պու էտէպսիզլիյի պիր վէճհ իլէ գապուլ էվ իլմազօլունամայաճաղը էվ թաթալրլրգ իլէ սէօզ աղնատապիլէմէտիյի ճիհէթլէ գուվվէյի ճէպրիյէյէ միւրաճաաթ ի. լէ, խան աչարրրլարագ, Ա.ճէմլէրին ճէպրէն էլէ կէթիրիլմէսի իչիւն, տիւն սաաթ սէքիզ բատտէլերինտէ Պապը Ալիտէն զապթիյէ միւշիրիյէթ ճէլիլէ. սինէ էմր վերիլմիշ տիր։ Օնուն իւզ. բինէ խան գաբուսու ճէպրէն աչտը. բրլարագ, իչինտէն միւթթէհիմլեր ի. լէ պէրապէր թագրիպէն եիւզ եիրմի գատար Ա.ճէմ թուլթուլուպ չէգարլը. մշ տրը։

Պու չէգավէթէ ճէսարէթ էտէն. լեր, իրանլրլարրն Ղամուսլու թիւճ. ճար թագրմ օլմայրպ, իրսիզ սաբրզ պիր թագրմ բէզիլէրտէն իպարէթ օ. լարագ, խանրն իչինտէ պիրտէ սէֆա. բէթ գավվասը վարրմշ։

Պու բէզիլէրին արա սրրա զու. հուր էտէն ուֆագ թէֆէգ վագաա. լերի բէք չօգ օլուպ, անճագ պաշ. լրճասը կէչէնքի վալիտէ խանը վա. գաասիյլէ պիր տէ պու տուր։ Պու. քերէ հաղլարրնտա թէրթիպ էտէն հիւքմիւ գանունուն իճրասիյլէ պերա. պէր, պունտան պէօյլէ չէգավէթի միւսթէմիրէ ասհապը տախի, մէմա. լիքի Օսմանիյէտէն քիւլլեյէն տէֆ օ. լունմալը տրը։

Պունլարտան, քէնտինի պիլէն հէմ. շէրիլէրիտէ շիքեայէթ էտիյօրլար։

ՄԱՐԻ ԳՕԹՕՆՈՒՆ ՄՈՒՀԱՌԷՄԷՍԻ

Մէճմուանրն 1137 նումէրօսունտան պագրյէ վէ խիթամ.

Խիւլասայի քէլամ, իշպու մու. հաքքէմէնին պիտայէթինտէն նիհա. յէթինէ գատար, Մարի Գօթօն գալ. պի ալթիսաթ օլարագ սէլ կիպի կէօղ եաշը տէօքմիւշ տիւր։

Իմտի մէճլիս պէշ օն տագիգէ գատար թաթիլի արամ էթտիքտէն սօնրա, բէյիսի մէճլիս տավայը մուխ. թասարէն պէյան ու իֆատէ էտիպ, շու վէճհ իլէ տախի մէրգումէնին հիւքմիւնէ գարար վերմիշտիր։

«Մարի Գօթօն, քէնտի էօյէ էվ. լատրնը հիմայէ էտիպ, սէվէճէք եեր. տէ, պիլ ադս զէհիրլէյիպ էօլմէսինէ սեպեպ օլտուղու իչիւն, գապահաթը հիւքմ օլունմուշ տուր։ Մէրգումէ Մարի քէնտի ճինայէթինի կիզլէմէք իսթէմիշ իսէ տէ, հալ պու քի պիր ատէմին պիր տիկերինի զէհիրլէմէսի պիր ադիմ վէ մէքրուհ ճինայէթ օլ. մասիյլէ, Ալլահտան օլուպ, պու զէ. հիրին նիշանէլերի սուհուլէթլէ աշի. քեար օլմուշ տուր։

«Իմտի պու ինքեար գապուլ էթ. մէզ հագիգէթի եանի պիր վալիտէ. նին քէնտի էօյէ էվլատրնը զէհիրլէ. տիյինի վէ պու սէպեպտէն էօթիւրիւ. միւսթահագգ օլտուղու ճէզայը ալէմ. չավ էթմէք, վաճիպ ու ճայիզ տիր, շէօյլէ քի, հիչ տէյիլ իսէ եալընրզ ճէզասընտան գօրգարագ, պու կիպի պիր ճինայէթտէ պիր տախի պուլու. նան օլմասրն։»

Պատէհու, բէյիսի մէճլիս Մարի. նին միւսթահագգ օլտուղու ճէզայը պէյան էթտի։ Մէրգումէ տախի գաթլէ հիւքմ օլունտուղունու իչիտիր իչիթմէզ, ասրլ էվվելինտէն ալթիսաթ օլմուշ իքէն, պու տէֆա պիւթիւն պիւթիւնէ քէնտինտէն չէգէրպ, պա. յրլրպ եէրէ սէրիլտի։

Իմտի օրատա հազրը օլանլարտան պագրլարը մէրգումէյի մուհաքքէմ տայիրէնինտէն տիշարը չէգարտրգ. տան սօնրա, ճէմիի հազրբուն տախի գալպլէրի պու տավատան վէ անրն նէթիճէսինտէն ալթիսաթ օլարագ, տիշարը չէգտրլար։

Իշթէ Մարի Գօթօն, գաթլէ հիւքմ օլտուղու կիւնտէն էթիպարէն, պարի էօլտիւքտէն սօնրա հուզուրի Պարի. տէ ճանրը սահիլի սէլամէթէ չէգար. մագ իչիւն, վագթրը կէճէ կիւնտիւզ տուա վէ իպատէթ իլէ կէչիրիր իտի։ Եինէ պէօյլէ մարտ 24տէ, բազար էր. թէսի սապահը քէնտի օտասրնտա մէր. գումէ իպատէթտէ իքէն, էօլիւ չան. լարրնը աճը աճը իշթիտի, վէ օն տա. գիգէ սօնրա, պէրապէրինտէ Օգլանթ բիսգօպօսու վէ.քիլի Մ. Պոֆսէր, Մ. Բիլ նամ օֆիչէռալ, մահպուսխանէ թապիպի Մ. Պօրիտ, վէ մահպուսիյն իպատէթխանէսի նազրրը, վէ այիր պիր թագրմ զէվաթ օլարագ, վէ ի. քի թարաֆրնտան իքի գօլճուլար իլէ մագթէլէ գուրպան կիթմէք իչիւն մահպուսխանէսինտէն տիշարը չէգտը։ Մէրգումէ սիյահ պիր ֆիսթան կիյմիշ օլուպ, արգասրնա տախի եարը սիյահ վէ եարը պէյազ բէնկինտէ բամուգ. տան մաղմում պիր շալ ալմրշ իտի։

Մէրգումէ Մարի, մահպուսխա. նէսինտէն չէգտրզրնա «արթրգ պէ. նիմ վաթանրմ գուպպէյի սէմավիյէ տիր» պաղրրմրշ, էվ մագթէլէ վասրլ օլունճաղա գատար հիչ էվ ասլա տուր. մագսրզրն տուա էթմիշ տիր։ Պէօյլէճէ մագթէլէ մուվասրլէթինտէ, գաթլէ մէմուր օլան, մէրգումէնին պաշրնա, մահուտ պէյաղ շարկայը կէչիրմիշ ի. սէտէ, Մարի պու էսնատէ տախի ի. պատէթինտէ տէվամ էթմիշ տիր։ Նի. հայէթ, Մարի Գօթօն քէնտի սօն սա. նիյէսինտէ «Եա Ալլահ, սէն մէրհա. մէթ էյլէ գուլունա» լաֆզրնը թէլաֆ. ֆուզ իլէ, բուհունու Հիքմէթի ըապ. պանիյէ յէ թէսլիմ էթմիշ տիր։

ԶՕՊՏԱՆ ՊԷՐՈՒ ՎԷ ԷՄՍԱԼԻ ԻՇԻՏԻԼՄԷՄԻՇ ՂԱՐԻՊԷ

Իշիտիլտիլտիյինէ կէօրէ, պուրա. տան պիր թագրմ նօգուտ տօլանտը. բարագ ֆիրար իտէն ումուրու զապ. թիյէ միւշիրիւ էսպագ Մէհէմմէտ բաշազատէ մէշհուր Սայիտ պէյ, կէ. չէնլէրտէ Բօմայա կիտիպ Հասուն էֆէնտիյի պուլմուշ, էվ քէնտիսինին Սալթանաթը սէնիյէտէն խաֆիյէն կէօնտէրիլտիյինի, էվ էրմէնի Գաթօ. լիքլերի մէսէլէսինին հալը զրմնրնտա սուրէթի խաֆիյէտէ, էվ հիչ պիր քի. մէնէ, էվ հաթթա Բօմատա պուլու. նան սէֆարէթի Տէվլէթի Օսմանիյէ պիլէ խապերտար օլմամագ իւզրէ հա. յիզի վէքեալէթ օլտուղունու, էվ Բա. բա հազրէթլերի, էվ էֆէնտիի մու. մայիլէյհ իլէ իչի թահթը մուդավէ. լէյէ ալաճաղրնը պէյան էվ մէնաֆիի թարաֆէյնի վիգայէթէն պու մէմու. րլյէթինէն խարիճտէն ֆէրտի վա. հիտտէ պիլէ տույտուրուլմասրնը թէ. էքիտէն տէրմէյան էթմիշ տիր։

Պունուն իւզերինէ Հասուն էֆէն. տի քէյֆիյէթի Բաբա հազրէթլերինէ պիլտիրտի քտէ, մէսէլէնին պու սու. րէթլէ հալը, Սալթանաթը սէնիյէճէ միւրատ պույրուլտուղունա զէհապ օլունմուշ, էվ ալէլխուսուս միրի միւ. մայիլէյհ թարաֆրնտան իրայէ օլունան վէսահաթա միհրի սէտարէթի, զալիպա պուրատան վագթիյէ սրրգաթ էտիլ. մէ մաթպու տամկալը էվրագ իւզերինէ մուհարրեր թալիմաթը մախսուսէյի, վէ իրատաթը սէնիյէյի հավի պուլու. նան նամէլէր պու պապտէ ճայի չէքք վէ իշթիպահ պրրագմամրշ օլմաղ իլէ, միրի միւմայիլէյհ Բաբա հազրէթլերի ճանիպինտէն իւչ տէֆա գապուլ պիր. լէ, մաղհարը իլթիֆաթը ֆէվգէլատէ օլտուգտան, էվ քէնտիսինէ, Բաբա հազրէթլերի, էվ ումուրու խարիյիյէ նազրրը գարտինալ Ա.նթօնէլլի, էվ Հա. սուն թարաֆլարրնտան միւքէմմէլզի. յաֆէթլէր չէքիլտիքտէն մաատա, մէ. սէլէյի մէպհուս ինհա իւզերինէ, մի. րի միւմայիլէյհ իլէ, Ա.նթօնէլլի էվ Հասուն էֆէնտի պէյինինտէ պէշ պէն. տի հավի պիր մուգավէլէնամէ թան. զիմ էվ թախթիմ օլունմուշ, էվ հաթ. թա պունուն հիյնի թանզիմինտէ Սա. յիտ պէյ, իքի մատտէսի իւզերինէ մուգավէմէթ էտէրէք սուրէթի մու. գարրէրէյի զօրիլէ թաատիլ էթտիր. միշ տիր։

Էվ միրի միւմայիլէյհ իքմալը մէ. մուրիյէթի մասնուասրնա մուվաֆֆա. գիյէթլէ ավտէթ էթմէք խսթէր, էվ պաղը լէվազիմի սէֆերրիյէ իչիւն Հա. սուն էֆէնտիտէն, ինսաֆէն, էվ եա. խօտ իչի մէյտանա չրգարմագտան, էվ էլէ կէչմէքտէն իհթիրազէն թօրու թօրու ալթը պէն ֆրանգ տօլանտը. ըրը։ Էվ Հասուն էֆէնտի պուրաաա օ էսնատէ թէլաշ էթմէմէլերինի, էվ իչի օրատա պիթիրմէքտէ օլտուղու. նու իխպար, էվ մէմուրինի միւմայի. լէյհիւմի հայրէթ էվ թաճիպէ տիւ. չար էթմէքտէ օլտուղու հալտէ, ա. գբպէթ իւլ էմր Սայիտ պէյին վար. նա վաքօրույա Սթանպօլա վիրուտ իտէճէյինի պիլտիրիր։ Պուրատաքի մէմուրլար վարնա վաքօրու ինթիգա. րի իլէ պիգարար պուլունարագ նի. հայէթինտէ վարնա վաքօրունուն վի. րուտինի խսթխպար իթտիքլէրինտէ, Հասուն էֆէնտինին քէնտիլերինէ կէօն. տերմիշ օլաուղու թարիֆնամէ մուճի. պինճէ, Հօճա բաշա եանկընընտա եանմրշ էվ նապէտիտ օլմուշ պիր մա. հայլէտէ պիր մէվհում նումէրօլու խա. նէյի արաշարրրրլար, էվ պուլամայրպ էօթէյէ պէրիյէ սօրտուգլարրնտա, Սայիտ պէյին քիմ օլտուղունու աղ. նարլար, էվ պէօյլէճէ իշ մէյտանա չրգրպ, զիյաֆէթլերտէ իչիլէն պա. տէլերին սէրսէմլիյի պաշլարա վուրուր։

Հաֆայէթ։

ԹԷԼԷԳՐԱՖԻՅԷ

Վիէննա 7 ապրիլ։

Ա.ւսթրիանրն մուհարրերաթը ըէս. միյէսինի հավի պուլունան գրրմրզը քիթապ թապ ու նէշր օլունտու։ Մէղ. քիւր քիթապտա Լօրիում մէսէլէսինէ, էվ Ա.ւսթրօ Մաճար հիւքիւմէթի թա. րաֆրնտան իրանա պիր սէֆիր իրա. լինէ, էվ Ֆրանսա իլէ պիր թիճարէթ ահտնամէսի ագտինէ տայիր պազը մուհարրերաթ միւնտերիճ տիր։

Ա.ւսթրիա իմբէրաթօրունուն քէ. րիմէսի արշիտիւշէս Ժիզէլին եագն. տա վուգու պուլաճագ իզտիվաճը միւնասիպէթիյլէ, միւթէատտիտ թէպ. րիքնամէլէր վարիտ օլմագտա տրը։

Բօմա 8 ապրիլ։

Բաբա հազրէթլերի պիրաղ թաս. հիհի միզաճ իթմիշ իքէն, միզաճը եի. նի պօզուլմուշ տուր։

Լօնտրա 7 ապրիլ։

Գրալիչանրն վէլիի ահտը բրէնս տը կալ ապրիլին եիրմի տէօրտիւնտէ վիէննա էքսբօզիսիօնունա կիտէճէք տիր։

Լօնտրա 8 ապրիլ։

Պիւտճէ տէֆթէրինտէ 291.000 լի. րա ֆազլա վարիտաթ կէօրիւլմիշ տիւր։

Վէրկիլէրին թէնզիլի, իթթիֆագը արա իլէ գապուլ օլունտու։

Ա.թինա 7 ապրիլ։

Լօրիում մատէնլերի գումբանեա. սընրն հիսսէլերի ֆէվգէլատէ բաղպէթ պուլմուշ տուր։

Թալիպլերի խօշնուտ իթմէք իւղ. բէ, եարրն պազը մախսուս մահալլեր. տէ տախի մէղքիւր հիսսէլեր ֆիրուխթ օլունաճագ տրը։

Բարիս 7 ապրիլ։

Բարիստէ իճրա օլունան պէլէտիյէ ինթիխապլարրնտա, էֆքէարը միւֆ. րիթէ թարաֆկիրլէրինտէն իքի քիչի, վէ ուսուլու հազրբէ թարաֆտարլա. ըրնտան պիր քիչի ինթիխապ օլուն. մուշլար տրը։

Նանթ վէ Մարսիլիա չէհիրլէրին. տէ ճիւմհուրիյէթ թարաֆտարլարը ինթիխապ օլունմուշ տուր։

Բարիս 8 ապրիլ։

Ֆրանսա միլլէթ մէճլիսի Բասգա. լիա մինասիպէթիյլէ թաթիլ օլունմուշ տուր։ Մէճլիս տաղըմազտան էվվել, մուհարէպէ զէմանրնտա վուգու պու. լան թազմինաթա մուգապիլ, Բարիս չէհրինէ եիւզ գրրգ միլեօն ֆրանգ, էյալէթլերէ տախի եիւզ եիրմի միլ. եօն ֆրանգ թազմինաթ իթասրնագ. բար վերիլտի։

Լօնտրա 8 ապրիլ։

Ինկիլթէրրա տէվլէթինին ումու. րու մալիյէ նազրրը Մ. Լօվ, պիւտճէ

մաալինի բարլամէնթոյա պէյան էյլէ-միշ տիր։ Մումայիլէյհին պէյանընա կէօրէ, կէյէն սէնէնին ֆաղլա վարի-տաթը պէշ միլեօն սէքիզ եիւզ տօղ-սան տէօրթ պին եէտի եիւզ եէթմիշ ինկիլիզ լիրասը օլուպ, սէնէյի հա-զըրէնին վարիտաթը եէթմիշ ալթը մի-լիօն ալթը եիւզ օն եէտի, վէ մէսա-րիֆ եէթմիշ պիր միլեօն, սէքիզ եիւզ սէքսէն պիր պին ինկիլիզ լիրասը տրը։

Բարիս 9 ապրիլ։

Լիօն չէհրինին պէլէտիյէ մէճլիսի իսթիֆա իթտի։ Միլլէթ մէճլիսինին թաթիլի էնասընտա, պիր գօմիսիօն հէր ֆուսատա էրթէսի իճթիմա իտէ-ճէք տիր։

Սիւէյիշ գանալը գումբանեասը ապրիլ այընըն պէշինտէն իթիպարէն, 1870 սէնէսի յուլիսին պիրինտէ վա-տէսի հըլուլ իթմիշ օլան օն իքի ֆը-բրանգ էլի սանթիմ գուբօնու թէէ-տիյէ իտէճէք տիր։ Մէզքիւր գում-բանեանընն հիսսէ սէնէտլէրի պիր աղ տահա ֆազլա պուրուպ, պու կիւն 471 ֆրանգա սաթըլմագտա տրը։

Լօնտրա 9 ապրիլ։

Լօնտրատա մէվճուտ օլան պուղ-տայ, կէյէն սէնէ պու զէմանտա մէվ-ճուտ պուլունան պուղտայըն եարըսը իմիշ։

Պէլկրատ 8 ապրիլ։

Սըրպիսթանընն միւտիրան մէճլիսի ըէյիսի Պլասնավացըն վէֆաթը իւզ-ըրինէ, սայիր միւտիրան իսթիֆա իթ-տիքլէրինտէն, բրէնս եէնի պիր գա-պինէթօ թէչքիլ իթմէք իւզրէ։ եա-ըրն պիր պաշգա ըէյիս ինթիխապ իտէճէք տիր։

Ի Լ Ա Ն Ա Թ

Պէյօղլունտա Ղալաթա սարայը գարշըսընտա Մօգոսուն Գալինսուն-տա եաղը ղայէթ ալա չէքէրլի չէօրէք սաթըլըր։ Ֆիյ պէհէր օդդասը 20 ղու-րուշ տրը։

Պէյօղլունտա Ադա ճամի ճիվարը-տա Լօգանթաճը էյմասըն տիւքքեա-նընտա, միւշթէրիլէրի խօշնուտ էտէ-ճէք սուրէթտէ զայէթ լեզէթլի, վէ հէր խարճը թէմիզ վէ ֆիյաթը էհվէն բասկալիա իչիւն չէօրէք սաթըլար-ղընտան, ճէմիյիթ-ինսանլարը վէ միւշ-թէրիլէրին տիւքեանը մէղքիւրէ միւ-բաճաաթ էթմէլէրի արզու վէ նիյազ օլունուր։

Ղայէթ ինճէ վէ ալա տիքիշլեր տիքմէյէ վէ հէր նէվի գրօշէլէր իշլէ-մէյէ, անէվաթօ վէ տիւզ մարգալար գօմայա, վէ շարգա եաբմայա, վէ հաթթա գըզ մէքթէպլէրինտէ վար-ժուհիլիք էթմէյէ միւքթէտիրէ պիր գըզ պուլունտուղունտան տիքիշ տիք-տիրմէք արզուսինտէ օլան վէ եա-խոտ գըզլար մէքթէպլէրինտէն պիրի-նէ պէշյէ պիր վարժուհի լիւզում օլ-տուղու հալտէ, մաթպաամըզա միւ-բաճաաթլէրինտէ մէրգումէնին ու-լունտուղու մահալլինի պիլտիրիրիզ։

Օրթագիւղի ազգային Լսարանի մէջ, 1873, յունվար 29ին Մեծ. Տօք-թօր, Ե. Շիշմանեանի "Եւրոպական քաղաքականութեան, ներկայ ժամա-նակներուս Հայ ազգին վրայ ըրած ազդեցութիւնը" բնաբանով արտա-սանած ատենախօսութիւնը տպուած ըլլալով, հետևեալ տեղերը կը ծախ-ուի։ Գաֆաֆեան եղբարց գրատունը, Պարագան, Պախչէ գապու Հաճի Ստե-փանին, և Բերա Մեծ փողոց ծխա-վաճառ Ստեփան աղային խանութները։

Գին 1 ղուրուշ։

ՏԱՐԵՐՔ

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Իմաստասիրութեան կամ փիլիսո-փայութեան ուսումը որ բարձրագոյն և մտաւոր ճշմարտութիւնները հաս-կընալու կը ծառայէ, կարևոր գիտու-թեանց մէկն է, մանաւանդ որ մտա-ծելու և ուրիշ դատելու կերպն ալ կը սովրեցնէ բանախօսութեամբ կամ ը-րամաբանութեամբ։ Այս անհրաժեշտ գիտութեան ցարերքը ի պէտս Ազգա-յին վարժարանաց հրատարակուեցաւ ի տպարանի Ս. Ղազարու ի Վենետիկ. աշխատասիրութեամբ Հ. Ալքսենտրո-սի վ. Գուրգենեան։

Առաջին երեք հատորները կը բո-վանդակին ի մաստասիրութեան չորս մասունքը, այսինքն՝ Հոգեխօսութեան բանախօսութեան, Աստուածախօսու-թեան և բարոյախօսութեան։ Չոր-րորդ հատորը կը պարունակէ իմաս-տասիրութեան պատմութիւնը։ Իսկ հինգերորդ հատորը համառօտութիւն է առաջին երեք հատորներուն՝ նա-խակրթական դպրոցաց համար։

Կը վաճառուի Սեղբոս խան ի գը-րատան Մխիթարեանց, և ամէն ազգա-յին գրավաճառաց քով։ Ուզողը զատ զատ հատոր կրնայ գնել։ Ամբող-ջին գինն է ֆր. 10

ԼՈՒԴՈՎԻԿԵԱՑ ՌԱՍԻՆԻ

ՔԵՐԹՈՒԱԾ Ի ԿՐՕՆՍ

Մեծին Ռասինի որդւոյն Լուդովի-կոս Ռասինի քերթուածն ի կրօնս, որ հաւատոյ սքանչելիքը փափուկ և եռանդուն դրչով կը նկարագրէ և գեղեցիկ դրուագներով ախորժելի ը-նծայէ, վայելուչ և ընտիր տաղա-չաբութեամբ թարգմանուած է ի Գ. Երզուարդայ Հիւրմիւզ, յարքեպիս-կոպոսէն Շիրակայ և հրատարակեալ ի Վենետիկ ի վանս Ս. Ղազարու։ Բազմարդիւն թարգմանչին անունը բաւական է այս բանաստեղծութեան յարգն աւելցնելու յաչս բանասիրաց ազգիս։

Կը վաճառուի Սեղբոս խան Մխի-թարեանց գրատունը և ամէն ազգա-յին գրավաճառաց քով։

Գին է ֆրանգ 2

Կէօմլէք վէ սայը պէյազ չամա-շը տիքտիրմէք արզուսինտէ օլան զէվաթ մաթպուամըզա միւրաճաաթ իյ-լէտիքլէրինտէ մահպինի խապէր վէ-րիրիզ։

Կէրէք մաքինա վէ կէրէք էլիլէ զայէթ ինճէ վէ ալա տիքիշլեր, վէ անէվաթօ վէ տիւզ մարգալար գօմագ վէ սայը էնվաի տիւրլիւ իշլեր միւշ-թէրիի խօշնուտ իտէճէք տէրէճէտէ տիքիլիր էհվէն վէ միւթէտիլ պահա իլէ։

Գատը-քէօյիւնտէ Գուշ-Տիլիմմա-հալլէսինտէ վագի, Գույումճու Հաճի Յակոբ աղանըն էօհտէսինտէ պուլու-նուպ, վէ իրատէսի տախի չըգմըշ օ-լան 6500 զիրա մըզտարի պիր արա սահիպի թարաֆընտան բարչա բարչա սաթըլըգ օլտուղունտան, թալիպլիսի Գալբագճըլար պաշընտա նումէրօ 139 Մալիֆաթուրաճը տիւքքեանընտա սա-հիպի իլէ գօնուշապիլիր։

ԲԱԶԱՐ ԿԻԻՆԼԷՐԻ ԻՇԼԷՅԷՆ ՎԱԲՕՐԼԱՐԸՆ ՀԱՐԱՔԷԹԼԷՐԻ

ԺԱՄ	ԴԱԿԻԿ	
12	30	Եէնիմահալլէտէն Պէօյիւք · Թարապ · Եէնիք · Սթէն · Պօյաճք · Ր · Հիսար · Պէպէք · Արնավ · Օրթաք · Պէշիքթաշ։
12	45	Արնավուտքէօյ · Գուրու · Օրթաք · Պէշիք · Գապաթ։
1	30	Արնավ · Զէնկէլք · Պէյլէրպ · Օրթա · Գուզկ · Պէշիկ · Իսկիլ.
1		Պէյքօզ · Բաշապահ · Գանլըճ · Ա · Հիսար · Գանտիլլի · Վանիք · Զէնկէլքէօյ · Պէյլէրպէյ · Գուզկ։
2		Եէնիմահալլէտէն · Մէզարպ · Պէօյիւք · Թարապ · Եէնիք · Էմիրկ · Ր · Հիսար · Պէպէք · Արնավ · Գուրուչ · Օրթա · Պէշիք · Գապաթաշ։
3		Գավագլարտան · Մէզարպ · Պէօյիւքա · Թարապ · Եէնիք · Սթէն · Էմիրկ · Ր · Հիսար · Պէպէք · Արնավ · Գուրուչ · Օրթաք · Պէշիկթաշ։
3	15	Պէօյիւքտէրէտէն · Թարապ · Պէյքօզ · Բաշապ · Գանլը · Ա · Հիսար · Գանտիլ · Վանիք · Զէնկէլ · Պէյլէրպ · Գուզկունճուք։
4		Եէնի · Մէզարպ · Պէօյիւք · Թարապ · Եէնիք · Էմիրկ · Ր · Հիսար · Պէպ · Արնավ · Գուրուչ · Օրթաք · Պէշիքթաշ։
5	30	Եէնիմահ · Պէօյիւք · Թարապ · Եէնիք · Պօյաճ · Ր · Հիսար · Արնավ · Պէյլէր · Օրթաք · Պէշիքթաշ։
6	30	Եէնիմահալլէտէն · Պէօյիւքտէրէ · Թարապեա · Պէյքօզ · Եէնիքէօյ · Միրկ · Գանլըճ · Ր · Հիսար · Գանտիլ · Արնավ · Պէյլէրպ · Օրթաք · Գուզկ · Պէշիք · Իսկիլ։
7		Արնավ · Գուրուչ · Օրթաք Գուզկ · Պէշիք · Գապաթաշ։
8		Եէնիմահալ · Մէզար · Պէօյիւք · Թարապ Եէնիք · Միրկ · Ր · Հիսար · Պէպէք · Արնավ · Օրթաք · Պէշիք։
8	30	Պէօյիւք · Պէյդ · Բաշապ · Գանլըճ · Ա · Հիսար · Գանտիլ · Վանիք · Զէնկէլ · Պէյլէրպ · Գուզկ · Իսկիլտար։
8	45	Մէզարպուր · Պէօյիւք · Թարապ · Պէյդ · Սթէն · Պօյաճ · Պէպէք · Արնավ · Գուրուչ · Օրթաք · Պէշիքթաշ։
10	15	Եէնիմահալ · Պէօյիւք · Թարապ · Եէնիք · Միրկ · Հիսար · Արնավ · Թ աք Պէշիք · Գապաթաշ։

ՔԷՕԲՐԻԻՏԷՆ ՊՕՂԱԶ ԻԶԻՆԷ

ԺԱՄ	ԴԱԿԻԿ	
1	45	Պէշիքթ · Օրթաք · Արնավ · Պէպէք · Ր · Հիսար · Պօյաճ · Եէնիք · Թարապ · Պէօյիւք · Մէզար · Եէնիմահալլէ։
2	15	Գապաթաշ · Իսկիլ · Պէշիքթ · Գուզկ · Օրթաք · Պէյլէր · Արնավ · Գանտիլ · Ր · Հիսար · Գանլըճ · Միրկ · Եէնիք · Պէյդ · Թարապ · Պէօյիւք · Եէնիմահ։
3		Գապաթաշ · Պէշիք · Օրթաք · Գուրուչ · Արնավ · Պէպէք · Ր · Հիսար Միրկ · Եէնիք · Թարապ · Պէօյիւք Եէնիմահալ։
3		Իսկիլտար · Գուզկ · Պէյլէրպ · Զէնկէլք · Վանիք · Գանտիլ · Հիսար Գանլը · Բաշապաղ · Պէյքօզ Պէօյիւքտէրէ։
4	30	Պէշիք · Օրթաք Արնավ · Պէպէք · Ր · Հիսար · Պօյաճ · Սթէն · Եէնիք · Պէյք · Թարապ · Պէօյիւք · Մէզար · Եէնիմահալլէ։
5	30	Իսկիլտար · Պէշիկ · Գուզկ · Օրթա · Պէյլէրպ · Զէնկէլկ · Վանիք · Արնավ։
6	30	Պէշիկթաշ Օրթաք · Արնավ · Գանտիլ · Ր · Հիսար · Միրկ · Եէնիք · Թարապ · Պէօյիւքտէրէ Մէզարպուրնուր։
8	15	Պէշիկ · Օրթաք · Արնավ · Պէպէք · Ր · Հիսար Միրկ · Եէնիք · Թարապեա · Պէօյիւք · Եէնիմահալլէ։
9	30	Պէշիկթաշ Օրթաք · Պէյլէր · Արնավ · Գանտիլ · Ր · Հիսար · Պօյաճք · Եէնիք · Թարապ · Պէօյիւք · Մէզար · Ր · վէ Անատոլ Գավագլար։
10	30	Գուզկ · Պէյլէր · Զէնկէլ · Վանիկ · Գանտիլ · Ա · Հիսար · Գանլըճ · Բաշապ · Պէյդ · Թարապ · Պէօյիւքտէրէ։
10	30	Պէշիկ · Օրթաք · Գուրուչ · Արնավ · Պէպէք · Ր · Հիսար · Միրկ · Սթէնեա · Եէնիք · Թարապ · Պէօյիւք · Եէնիմահալլէ։
11		Գուզկ · Պէյլէր · Զէնկէլ · Վանիք · Ա · Հիսար · Գանլըճ · Բաշապ · Պէյքօզ։
11		Պէշիկ · Օրթաք · Գուրուչ · Արնավ · Պէպէք · Ր · Հիսար · Միրկ · Եէնիքէօյ · Թարապ · Պէքյիւքտէրէ։
11	15	Գապաթաշ · Պէշիկ · Գուզկ · Օրթաքէօյ Արնավ։
11	45	Պէշիկ · Օրթաք · Գուրուչ · Արնավ։

ԻԻՍԿԻԻՏԱՐ ԹԱՐԻԳԻ

Իսկիւտարա Քէօքէրէյէ։ ԺԱՄ	ԴԱԿԻԿ	
12	45	
1	15	
1	45	
2	15	
2	45	
3	15	
4		
4	30	
5	15	
5	45	
6	15	
6	45	
7	30	
8		
8	40	Պէշիկթաշա ուղրայարաք
9	30	
10		
10	30	
11		
11	30	
12		

Քէօքէրէ-գէն Իսկիւտարա։ ԺԱՄ	ԴԱԿԻԿ	
12	45	
1	15	
1	45	
2	15	
2	40	
3	5	
3	30	
4		
4	30	
5		
5	35	
6		Պէշիքթաշա ուղրայարաք
6	40	
7		
8		
8	30	
9		
9	30	
10		
10	20	
10	40	
11		
11	15	
11	30	
11	50	
12	5	

ՍԱՀԻՊԻ ՄԷՍՈՒԼՈՒ ՂԱԶԷԹԱ
ՅՈՎԱԿԻՄ ԹԻԼՊԷՆՏԱՆԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ռ. Ե. ՔԻԻՐՔԱՆԵԱՆ
ՅԻՆՆԱՆՀԱՐԼԱՐ ԽՕՓՈՒՇՈՒ ՐԻՋԱ ԲԱՇԱ ԽԱՆ ԹԻՒ 3.